

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 16.

Fredagen den 27 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs en från vice häradshövdingen Emil Kinander inkommen skrivelse, vari han, med förmälan att han blivit utsedd till ledamot av styrelsen för aktiebolaget svenska handelsbanken, avsåg sig uppdraget att vara riksgäldsfullmäktig och fullmäktiges ordförande.

Jämte det skrivelsen lades till handlingarna, beslöt kammaren, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att uppdraga åt valmännen för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor att utse efterträdare.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 61, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 kap. 17 och 22 §§ strafflagen;

till statsutskottet propositionen, nr 62, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade; och

till jordbruksutskottet propositionen, nr 57, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 19—22, bevillningsutskottets betänkanden nr 11 och 12, bankoutskottets utlåtande nr 14 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 6—14.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första lagutskottet, nr 48, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående förfarande vid slakt; samt

från riksdagens kansli, nr 45, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning angående beredande åt riksdagens ledamöter av rätt till fria resor å landets järnvägar.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jönsson</i> i Boa	under	4 dagar fr. o. m. den	28 febr.,
» <i>Magnusson</i> i Skövde	»	4 » »	» 28 »
» <i>Olsson</i> i Ramsta	»	6 » »	» 28 »
» <i>Ljunggren</i>	»	6 » »	» 2 mars och
» <i>Andersson</i> i Grimbo	»	den 28 febr.	

§ 9.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag kl. 2,45 e. m. infinna sig å rikssalen för det ändamål, som avsåges i § 81 regeringsformen och § 79 riksdagsordningen, avgingo nu till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Nothin uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelser den 20 och den 25 innevarande februari angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar, varefter hans excellens herr statsministern uppläste svaret.

Därpå överlämnade första kammarens talman till hans excellens herr statsministern riksdagens skrivelse den 17 i denna månad till Konungen, innefattande riksdagens svar å Kungl. Maj:ts proposition den 14 mars 1924 med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen.

Sammanträdet å rikssalen avslutades härefter, och åtskildes andra kammaren vid utgåendet från rikssalen, enligt beslut fattat före avgången från dess samlingsrum.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 28 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Dödsbevis.

Härmed intygas, att Karl Hjalmar Branting avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i hans hem den $24\frac{1}{2}$ 1925 kl. 12.37 e. m., och var den avlidnes ålder 64 år; civilstånd: gift; samhällsställning: statsråd; bostad: Stockholms stad, Gustav Vasa förs., nr 3 Norrtullsgatan. Huvuddödsorsak: Myocardit. chron.; bidragande dödsorsaker: Thrombophlebitis + cholelithiasis.

Stockholm den $25\frac{1}{2}$ 1925.*Nils Holmin.*

Leg. läkare.

Karl Emil Widlund.

Leg. läkare.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Vidare upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att herr riksdagsmannen Eliel Löfgren, som lider av akut luftrörskatarr, är tills vidare förhindrad att delta i riksdagens arbete, intygas.

Stockholm 27 febr. 1925.

C. B. Lagerlöf,

leg. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet Hansson avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, angående försvarsväsendets ordnande;

nr 51, med förslag till värnpliktslag;

nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 15 § strafflagen; och

nr 67, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 (nr 81) angående mantalsskrivning.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Anställdes gemensam omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 18, punkten 1, föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen beträffande befattningshavare under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna må godkänna följande

Förslag

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Häri genom förordnas, att 3, 4, 8, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 8, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

4 §.

8 §.

1. För befattning, som jämlikt 1 § 2 mom. tillsättes genom fullmakt eller konstitutorial, utgår lön enligt den under 9 § införda löneplan, vilken för varje lönegrad upptager en eller flera löneklasser med särskilda, för olika ortsgrupper fastställda lönebelopp, dock med den begränsning för kvinnlig befattningshavare, som i 10 § omförmäles.

I den vid detta reglemente fogade tjänsteförteckning anges, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra.

Fördelningen av de orter, där tjänstemännen äro stationerade, å de uti löneplanen upptagna sju ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna.

Där flera löneklasser äro i löneplanen upptagna för den lönegrad, enligt vilken tjänstemans lön skall utgå, fastställas löneklassen i enlighet med föreskrifterna i 10—13 §§.

Inom löneklass bestämmes lönebeloppet efter den ortsgrupp, till vilken tjänstemannens stationeringsort blivit hänförd.

2. Förutom lön — — — — — 25—30 §§.

9 §.

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § omförmälda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — — 11—13 §§.

Kvinnlig befattningshavare äge dock icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

3. Uppflyttning till — — — — — uppskov därmed.
 4. Har tjänsteman — — — — — uppskovet varat.

16 §.

21 §.

29 §.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, beträffande befattningshavare under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna beslutat godkänna följande

Förslag

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Häri genom förordnas, att 3, 4, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

4 §.

9 §.

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § omnämnda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — — 11—13 §§.

3. Uppflyttning till — — — — — uppskov därmed.

4. Har tjänsteman — — — — — uppskovet varat.

16 §.

21 §.

29 §.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, yttrade herr **talmannen**:

Som det i dag är första gången vi i riksdagen tillämpa den öppna omröstningen, finner jag mig böra erinra kammarens ledamöter om de reglementariska bestämmelserna, vilka föreskriva, att vid omröstning med namnanrop varje ledamot skall avge sin röst från sin plats i kammaren, och att ingen under omröstningen får vistas på gångarna. Ett undantag från platsregeln göres dock för de kontrollanter, som under omröstningen befinna sig vid talmansbordet och som där avge sin röst. Självfallet bör varje ledamot strängt iakttaga att svara kort, högt och ljudligt vid uppropet.

Härpå företogs omröstning; och utföll densamma med 88 ja och 91 nej. 13 ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 75 Ja och 49 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 88 Ja och 91 Nej, sammanräkningen visade 163 Ja och 140 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 9 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 6.

Ang.
proportionellt
valsätt vid val
av ledamöter
i folkskole-
styrelse.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om införande av proportionellt valsätt vid val av ledamöter i folkskolestyrelse.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

motionen nr 5 i första kammaren av herr *E. Eli Svänsson*, som föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen anhålla om framläggande för riksdagen av förslag till sådan författningsändring, att såväl inom stadsfullmäktige som å kyrkostämma val till folkskolestyrelse måtte tillåtas försiggå proportionellt på sätt, som om proportionella val vore föreskrivet;

de lika lydande motionerna nr 140 i första kammaren av herr *Luterkort* och nr 198 i andra kammaren av herr *Västberg*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 4 § i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Där ej — — — — röstberättigade.

Val av ledamöter i skolstyrelse sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1.

Val av — — — — avgångne.

Domkapitlet — — — — erforderligt.

Kvinna — — — — uppdraget.

Ledamöter — — — — företräde»; samt

de ävenledes lika lydande motionerna nr 141 i första kammaren och nr 199 i andra kammaren av sistnämnda resp. motionärer, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att 1 § 1 momentet uti stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m. skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Då val — — — — kyrko- och skolråd, folkskolestyrelse samt landsting — — — — är föreskrivet.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Strömberg, David K. Bergström, N. J. F. Almkvist, Bäckström* och *Hallén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära framläggande av förslag i ändamål, att val till folkskolestyrelse skulle förrättas enligt proportionellt valsätt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hallén**: Herr talman, mina damer och herrar! Om man läser igenom detta konstitutionsutskottsutlåtande, skall man finna, att nästan hela dess motivering är av sådan art, att det som egentligen väcker förvåning, är den slutkläm, till vilken utskottet kommer. Det förhåller sig nämligen faktiskt så, att utskottet i stort sett ger en motivering för behövligheten av och till och med för kravet på en utredning om införande av proportionellt valsätt vid val av folkskolestyrelse i stad, men att utskottet i alla fall så att säga i sista sekunden vägrar i vändningen och slutar med ett avslagsyrkande. Man söker motivera detta på det sättet, att denna fråga varit föremål för Kungl. Maj:ts utredning genom den s. k. Ekmanska kommittén, som nu har avslutat sitt arbete och framlagt förslag till lag om församlingsstyrelse och skolväsendets överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Utskottet hänvisar som sagt till att denna utredning nu är färdig och förmenar, att det nu icke går an att föreslå en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

Jag vill gentemot detta framhålla, att som vi alla torde ha oss bekant, detta kommittéförslag utsatts för en hart när enhällig och absolut nedgörande kritik, och enligt vad utskottet självt gjort sig underkunnigt om, kan man icke förvänta att Kungl. Maj:t inom någon närmare framtid kommer att vidtaga några åtgärder med anledning därutav. Man har sålunda ingen anledning att räkna med att denna s. k. Ekmanska kommittéutredning skall resultera i åtgärder på den nu förevarande punkten.

Men icke nog med detta. När utskottet sedermera säger, att förslaget kräver en mera genomgripande omredigering av hithörande bestämmelser än vad som föreslagits i motionerna, så kan ju detta vara mycket riktigt, men det var ju ingenting som hindrade, att utskottet istället hade påyrkat en skrivelse med begäran om en dylik lagändring. Detta ha också vi reserveranter tillåtit oss att göra.

Jag vill till detta korta anförande endast foga det ordet, att det väl skall vara någon konsekvens i vad såväl utskottet som riksdagen föreslå. Jag tillåter mig nämligen erinra om att det kanske inom några dagar på kammarrens bord kommer ett utlåtande från samma utskott, som också berör det stora komplex av frågor, som ha behandlats av den s. k. Ekmanska kommittén, och som behandlar en motion om folkskoleväsendets överflyttande från den kyrkliga till den borgerliga kommunen i vissa större landskommuner. Utskottet har i detta fall, såvitt jag vill minnas, och det är nog ingen indiskretion, om jag talar om det, nära nog enhälligt beslutat tillstyrka en utredning. Där är man alltså beredd

Ang.
proportionellt
valsätt vid val
av ledamöter
i folkskole-
styrelse.
(Forts.)

*Ang.
proportionellt
valsätt vid val
av ledamöter
i folkskole-
styrelse.
(Forts.)*

att bryta loss en ganska viktig del och påyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t, där har man alltså övergivit sin tveksamhet eller kanske jag skall säga försynt-
het att icke påyrka några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Jag menar, att då
kräver redan konsekvensen, att man uppträder på precis samma sätt i denna
fråga.

I sakfrågan äro ju alla ense om att vi behöva proportionellt valsätt. Det er-
känner också utskottet och säger ganska erkännsamma ord. Det talar om att
följdriktighetens och den praktiska lämplighetens krav motivera en sådan åtgärd,
och man finner som sagt, att så när som på en enda mening går hela moti-
veringen egentligen ut på ett tillstyrkande och ingalunda på ett avslag.

Jag tillåter mig, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Strömberg
m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Gustafson** i Kasenberg: Herr talman! Jag skall helt kort be att få yrka
bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sävström**: Herr talman! Jag skall be att med ett par ord få bemöta vad
herr Hallén här har yttrat. Herr Hallén tyckte det var underligt, att utskottet i
detta utlåtande icke ville föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att få den
ändring, som han begärt, när utskottet ändå i motiveringen klart och tydligt har
sagt ifrån, att utskottet ingenting har emot att principen om proportionellt val-
sätt vid val av folkskolestyrelse kommer att tillämpas. Detta ärende är emel-
lertid av samma natur som en del andra mindre frågor, som ha förelegat i kon-
stitutionsutskottet, och utskottet har ansett, att man bör företaga en ändring icke
blott på denna punkt utan samtidigt även på en hel del andra ställen. Nu är det
ju så, att utredning föreligger i denna fråga, och utskottet har då ansett, att den
föreslagna bestämmelsen bör införas i samband med den allmänna omredigering,
som skall verkställas.

Nu sade herr Hallén, att den Ekmanska utredningen icke torde komma att
föranleda några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Jag kan naturligtvis icke
svara på hur härmed förhåller sig. Det är ju möjligt, att det kommer att dröja,
innan det Ekmanska förslaget kommer att föreläggas riksdagen, men det är ju
ingenting, som hindrar, att man i vissa punkter ändå framlägger förslag.

Nu medger jag gärna, att det för motionärernas del hade varit mera behagligt,
om utskottet hade tillstyrkt skrivelse i frågan, men rent praktisk tror jag det har
precis samma betydelse, om kammaren i dag bifaller utskottets hemställan eller
reservanternas förslag, ty det är klart, att denna fråga en gång förr eller senare
i samband med andra dylika spörsmål kommer att kräva sin lösning. Jag tror
dock icke, att denna lösning påskyndas, om man nu direkt begär en skrivelse i
saken.

För övrigt är det så, att, om utskottet i det här fallet hade förordat en skri-
velse, så hade regeringen fått den uppfattningen, att denna detaljfråga enligt ut-
skottets mening är av alldeles särskilt stor vikt. Så är emellertid ingalunda fal-
let, ty vi anse att den gott kan jämföras med en hel del andra frågor av liknande
natur, som under senare tiden ha framförts i riksdagen och som vi tycka kunna
lösas på samma gång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Konstitutionsutskottets vice ordförande har
försvarat utskottets utlåtande genom att framhålla, att utskottet ställer sig sym-
patiskt gent emot tankegången i motionerna. Samtidigt har han gjort gällande,
att den fråga, som genom dessa motioner bragts under riksdagens prövning, är
en sådan detaljfråga, att den inte bör föranleda en skrivelse. Nu är det emeller-

tid så, och ett stort antal av stadsrepresentanterna i denna kammare torde därutinnan komma att ge mig rätt, att denna lilla detaljfråga har en ganska stor praktisk betydelse i ett flertal av våra städer. Jag har mig bekant, att man valt folkskolestyrelse proportionellt i en del städer, men att valet där sedan blivit upphävt. Jag har också exempel på hurusom dessa förhållanden inverkat på sådant sätt, att man vid ett val kunnat mobilisera fram en stämning från ett partis sida, som möjliggjort, att detta parti besatt samtliga platser i skolstyrelsen med sina representanter, under det att vid nästa tillfälle motpartiet mobiliserat sina krafter och åstadkommit kraftig förskjutning i skolstyrelsens sammansättning. På så sätt har man fått vissa alldeles påtagliga olägenheter. Då också utskottet tycks vara överens med motionärerna därom att en ändring är önskvärd, synes det, som om man verkligen bäst skulle gagna frågan genom att ta reservationen, som också begär en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om tillämpande av proportionellt valsätt vid val av folkskolestyrelse.

*Ang.
proportionellt
valsätt vid val
av ledamöter
i folkskole-
styrelse.
(Forts.)*

Det synes mig också, som om det vore olämpligt, att riksdagen jämt och ständigt när dessa frågor komma till behandling skjuter framför sig den Ekmanska utredningen angående skolfrågornas överförande till den borgerliga kommunen. Det är nämligen mycket ovisst, om denna utredning överhuvud taget kommer att läggas till grund för något som helst beslut från statsmakternas sida. Det synes mig alltså vara en ganska svag argumentering att skjuta denna utredning framför sig, och detta i all synnerhet när saken ligger så till, som herr Hallén här framhöll, att konstitutionsutskottet i ett yttrande, som om någon vecka kommer under riksdagens prövning, självt har övergivit denna ståndpunkt. Jag tillåter mig för min del, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, tillkännagav herr talmannen, att han funne voteringen böra omedelbart ske medelst namnupprop, vilket verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 79 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga be-

fattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner, punkten 2, begärdes ordet av

Herr förste vice talmannen **Hamilton**, som yttrade: Herr talman: Med åberopande av utgången av den nyss verkställda voteringen tar jag mig friheten hemställa, att kammaren måtte bifalla vad utskottet föreslagit för det fall att ja-propositionen skulle bifallas i den gemensamma voteringen och sålunda fatta beslut i enlighet med det första av de båda i utskottets hemställan innefattade alternativen.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om visst tillägg till andra kammarens arbetsordning; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. ersättning till förre torvingenjören L. Jönsson för mistad anställning. Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om ersättning till förre torvingenjören Lars Jönsson för mistad anställning; och yttrade därvid:

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, ärade kammarledamöter! Det finns en gammal sats som lyder, att om statens kaka är liten, så är den åtminstone säker, och vad beträffar alla de statstjänare, som ha fullmakt på sina beställningar, torde ju satsen vara fullkomligt ostridig. Men det fall som nu prof. Lindskog och jag ha dragit inför riksdagens och kammarens prövning visar, att även om kakan ibland kan vara synnerligen liten — Lars Jönsson har under sin 16-åriga tjänstetid under större delen endast haft 2,000 kronor om året — så kan den i alla fall vara osäker samt drabbas av Geddesyxan. Hans plats blev indragen, och, eftersom han var den yngste på torvstaten, blev han entledigad från en befattning, som han med erkänt nit och mycken skicklighet hade skött under inte mindre än 16 år. Det synes mig vara fullkomligt klart, att en enskild arbetsgivare, om han haft ekonomisk möjlighet därtill och under en så lång tid tagit en människas arbete i anspråk, skulle ha gjort sitt bästa för att bereda honom möjlighet att komma över på en annan levnadsbana. Ty det förhåller sig på det sättet med en torvingenjör, att hans specialutbildning är av sådan beskaffenhet, att han, när han vill söka en annan anställning, inte har någon som helst nytta av hela denna specialutbildning. Det finns inte något för honom att göra på denna bana, utan han måste söka sig över på en annan. Det har också varit fråga om att torvingenjör Jönsson skulle komma över på vägstaten, men för att kunna komma dit behövs det utbildning och under den tid han skall undergå denna utbildning, måste han ha något att leva av. Och då den förre arbetsgivaren väl står närmast till att lämna hjälp, ha professor Lindskog och jag motionerat, att staten skulle ge honom en avskedsgratifikation på 6,000 kronor. Jag tycker för min del att detta vårt förslag är synnerligen rimligt. Statsutskottet har ju också för en gångs skull låtit hjärtat tala. Utskottet har nämligen skrivit en välvillig motivering, men det torde inte räcka för mannen i fråga. Fallet har tidigare varit föremål för behandling hos Kungl. Maj:t, eller åtminstone handelsministern, men det har från det hållet sagts: Vi skulle hjärtans gärna se, om riksdagen ville bevilja en engångsersättning. Nu säger emellertid riksdagen, att det kunna vi inte. Det föreligger ingen utredning om, hur många sådana fall som finnas, utan vi måste låta Kungl. Maj:t undersöka saken. Men medan gräset växer så dör kon,

säger ett gammalt ordspråk. Och det kan inte få fortsätta på det sättet, att regeringen hänskjuter saken till riksdagen, då den inte vill ta någon bestämd position, därför att det har så många konsekvenser med sig, och sedan riksdagen skjuter den tillbaka till Kungl. Maj:t, med hänsyn till de många konsekvenserna. Det lär vara 40 personer i detta land, som befinna sig i precis samma kasus som herr Jönsson, och alltså måste saken utredas.

Ang. ersättning till förre torvingenjören L. Jönsson för mistad anställning.
(Forts.)

Nu tycker jag för min del, att i alla de fall, som äro precis analoga med Lars Jönssons, är det fullt rimligt, att staten ger sina förutvarande tjänare åtminstone en engångsersättning. Man betalar ju en avskedspremie till de unga män, som ha låtit värva sig vid armén, och jag kan inte finna annat än att alla rimliga skäl tala för, att även i alla fall, där ovanpå en långvarig anställning följer avskedande på grund av tjänsteindragning bör staten ge en avskedsgratifikation, som gör det möjligt för människorna att leva under den tid de skola utbilda sig till en annan levnadsbana. Nu skulle jag helst velat yrka bifall till herr Lindskogs och min motion. Men jag inser ju att emot ett enhälligt statsutskott har jag inga som helst utsikter, och som gammal statsutskottsledamot har jag naturligtvis respekt för statsutskottet. Därför nödgas jag avstå från ett yrkande. Men jag skulle vilja hemställa till Kungl. Maj:t, och särskilt till vår nye handelsminister, som jag ser på ministerbänken, att han tar upp saken, så att verkligen någonting kan bli gjort i frågan. Ty det räcker inte bara med ord, utan torvingenjören Lars Jönsson måste också ha någonting att leva av, och jag tycker den summa, som vi ha föreslagit, är synnerligen anspråkslös. Jag har emellertid som saken ligger med undantag för denna vädjan, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Lindskog* och *Olsson* i Berg.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att ansluta mig till den sista delen av herr Jönssons i Revinge anförande, nämligen till den vädjan, som han då riktade till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Den person, Lars Jönsson, som det här är fråga om, är väl förtjänt av ett handtag, och för min del skulle jag gärna se, om det finnes någon möjlighet att bereda honom anställning inom hans förutvarande verksamhet eller någon närbesläktad sådan. Jag tror också, att under handelsministerns domvärjo ligger ett så stort område, att det bör finnas vissa möjligheter därvidlag. Jag ber således, herr talman, att få instämma med herr Jönsson i Revinge uti den vädjan, som han ställde till handelsministern, och även att få framställa önskvärdheten av en om möjligt förnyad anställning.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Svensson**: Herr talman! I anledning av vad som yttrats ber jag att få meddela, att denna fråga har varit föremål för uppmärksamhet inom regeringen redan vid den tidpunkt, då jag förra gången beklädde posten som chef för handelsdepartementet, och, enligt vad det meddelats mig, har den även sedermera vid skilda tillfällen varit föremål för uppmärksamhet, detta naturligtvis på grund av de alldeles särskilda och mycket behjärtansvärda omständigheter, som äro förknippade med Lars Jönssons avgång ur statstjänst. Efter vad som nu yttrats här och efter det uttalande, som innehålles i statsutskottets motivering, är det självklart, att frågan kommer att på nytt upptagas till prövning och att jag skall låta mig angeläget vara att allvarligt undersöka, i vad mån och på vad sätt de behjärtansvärda intressen, varom det här är fråga, skola kunna tillgodoses.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då de ärade motionärerna avstått från något direkt yrkande, kunde även jag avstå. Jag måste dock säga.

Ang. ersätt-
ning till förre
torvingenjören
L. Jönsson
för mistad
anställning.

(Forts.)

att jag tycker verkligen, att när båda motionärerna, av vilka den ene varit ledamot av statsutskottet en längre tid och den andre suppleant, nu hava funnit vilken väg saken rätteligen borde hava gått, så förvånar det mig, att de icke funnit den vägen redan innan de väckte sin motion.

Även avdelningen inom utskottet — vilken jag tillhör — har kommit fram till det uttalandet, att sådana saker som denna böra uppmärksammas av Kungl. Maj:t. Det är givetvis icke möjligt för en utskottsavdelning att här sitta och avvåga, huru mycket den ene och huru mycket den andre bör hava. Jag måste säga, att idén, att ett utskott eller en utskottsavdelning skulle vara ett slags extra Kungl. Maj:t, den idén gillar jag överhuvud icke, och i det avseendet tycktes vi för övrigt vara ense på statsutskottets tredje avdelning.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindskog: Herr talman! Med anledning av vad herr Olsson i Kullenbergstorp nu yttrade, vore det egentligen alldeles tillräckligt att hänvisa till det anförande, som herr Jönsson i Revinge nyss hade och där han påpekade, att denna sak förut varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, men att Kungl. Maj:t därvid ansett det vara lämpligast, om frågan toges upp såsom motion i riksdagen. Detta är ju ett fullkomligt tillräckligt svar på den anmärkning, vilken herr Olsson i Kullenbergstorp behagade göra mot oss båda motionärer. Lars Jönsson, som det varit fråga om, har faktiskt kastats som en boll mellan regeringen och riksdagen; och det har varit för att markera detta, som herr Jönsson i Revinge och jag framhållit, att det icke går att fortsätta på den linjen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om uppflyttning i högre löneklass av uppsyningsmannen vid Långholmens sinnessjukavdelning R. Okeijn föredrogs härpå; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående löneförmånerna för vissa befattningshavare vid Centralfängelset i Mariestad.

Uti en inom andra kammaren av herr *Bäcklund* väckt motion, nr 214, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att de befattningshavare, extra som ordinarie, vid centralfängelset i Mariestad, som genom fångvården ej kunnat beredas bostäder inom Leksbergs socken eller där kunnat förhyra sådana på grund av rådande bostadsbrist och av denna anledning måst bosätta sig i Mariestad, skulle förklaras vara stationerade i Mariestad med rätt för dem att åtnjuta lön därefter ävenså att denna lön skulle utgå retroaktivt från och med den 1 januari 1922 för samtliga befattningshavare, som varit eller vore berörda av förut omförmälda förhållande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då statsutskottet enhälligt hemställt om avslag på den motion, som jag väckt i förevarande ämne, har jag naturligtvis intet som helst hopp att få en ändring till stånd, utan jag tror, att riksdagen med övervägande flertal — jag lovar på förhand att inte begära votering — kommer att följa utskottet.

Jag har emellertid i alla fall ansett, att frågan är av så stor vikt för denna personal, att jag bör säga några ord med anledning av detta utlåtande. Det förhåller sig på det sättet, att när Centralfängelset i Mariestad gjordes till jordbruksfängelse, hade fångvårdsstyrelsen lämnat vissa uppgifter om bostadsförhållanden o. d., vilka uppgifter sedan visade sig felaktiga. Den bevakningspersonal, som behövdes vid jordbruksfängelset, fick icke bostäder inom fängelset eller ens inom den socken, där detta ligger. Statsrevisorerna hava gjort vissa anmärkningar på detta.

Jag vill även nämna, vad departementschefen anförde, när frågan år 1919 var föremål för prövning och skulle föreläggas riksdagen. Under andra huvudtiteln, tilläggsstaten, yttrar han sig på följande sätt: »Utredningen i ärendet synes mig giva vid handen, att bostadsförhållandena för den lägre fångvårdspersonalen vid Centralfängelset i Mariestad lämna åtskilligt övrigt att önska. För en del av denna personal hava visserligen fullt tjänliga bostäder kunnat beredas i fängelsebyggnaderna eller i fångvården tillhöriga hus å kungsgården och en annan del har åt sig förhyrt bostäder i den närbelägna staden och uppbar således härför hyresersättning jämte vedanslag. På grund av den i staden rådande bostadsbristen har detta dock ej lyckats alla dem, som därav varit i behov. På grund härav har fängelseförvaltningen, på sätt redan nämnts, sett sig nödsakad att tillsvida inhysa en del vaktkonstaplar i några å kungsgården befintliga små bostadslägenheter, vilka, enligt vad jag jämväl vid personligt besök å platsen förvissat mig om, måste betraktas som i hög grad mindervärdiga. Att en dylik åtgärd blivit nödvändig, måste enligt min mening anses som så mycket beklagligare, som särskilt stora anspråk måste ställas på den personal, som tjänstgör vid ett fängelse sådant som Mariestadsfängelset, där fångarna tillerkännes en relativt stor frihet.

För mig framstår det därför som en angelägenhet av vikt, att det sålunda rådande missförhållandet blir med det snaraste avhjälpt. Fångvårdsstyrelsens förslag i sådant avseende går ut på uppförande redan under år 1919 av tvenne bostadshus, vardera avsett för två familjer, i huvudsaklig överensstämmelse med den typ, som kommit till utförande vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö. Vad i saken förekommit ger mig anledning biträda detta förslag. Vål skulle det kunna ifrågasättas, att, med tanke därpå, att byggnadskostnaderna möjligen kunna väntas komma att nedgå under året, med ifrågavarande byggnadsföretag skulle anstå till nästa år. Då emellertid enligt fångvårdsstyrelsens förslag byggnaderna skulle utföras med tillhjälp av fångar och med användning till stor del av fångvården redan tillhörigt material, torde avgörande betydelse ej böra tillerkännas nyssnämnda förhållande, helst när det, såsom här, gäller att skyndsammast möjligt avhjälpa ett verkligt oeffter rättighetstillstånd. Medel till ändamålet böra därför enligt min mening äskas på 1919 års tilläggsstat.»

Härefter hemställer nu departementschefen om ett anslag å 50,000 kronor för uppförande av två bostadshus, vardera om två lägenheter med två rum och kök.

När nu statsutskottet behandlade denna hemställan av departementschefen, så var det väl antagligen till följd av att utskottet blivit fört något litet bakom ljuset vid behandlingen av frågan om inredande av detta fängelse till jordbruksfängelse, som utskottet, efter vad jag kan förstå, rätt så beskt yttrade sig över denna sak. Utskottet säger: »Utskottet har icke kunnat undgå finna det anmärkningsvärt, att, ehuru i Kungl. Maj:ts till 1917 års riksdag avlätna framställning om anordnande av ifrågavarande straffanstalt ställts i utsikt att behovet av

Ang. löne-
förmåerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.

(Forts.)

Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.
(Forts.)

bostäder för fångvårdspersonalen antagligen skulle kunna fyllas utan nybyggnader och i varje fall sådana endast behöva förekomma i ringa utsträckning, det nu visar sig att bostadsbyggnader behöva i betydande omfattning uppföras. Då emellertid av den i ärendet förebragta utredningen synes utskottet framgå, att en snar förbättring av bostadsförhållandena för ifrågavarande personal är av behovet påkallad, får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.»

Härmed bereddes dem alltså någon hjälp med anledning utav denna departementschefens av utskottet tillstyrkta begäran. Men det blev ju ändå inte någonting, som hjälpte personalen i stort sett, därför att hälften av personalen har ju inte bostäder inom fängelseområdet utan är fortfarande hänvisad till att förhyra sig bostäder i Mariestad. Jag har motionerat om att dessa personer, som nu äro tvingade att bosätta sig i Mariestad, skulle få lön efter den dyrortsgrupp, vartill Mariestad hör. Men detta få de inte. De få lön efter den dyrortsgrupp, vartill fängelset, som ligger i Leksbergs socken, hör, alltså en grupp under Mariestad. Detta har jag för min del ansett vara orättvist, och personalen kan ju under inga förhållanden anse det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att de, som nödgas hyra och bo i Mariestad, skola hava lägre avlöning, därför att de tillhöra Centralfängelset, än den statsanställda personal i övrigt, som finnes i Mariestad. Låt oss tänka oss, att t. ex. landshövdingen i Mariestad varit underkastad samma avlöningsreglemente. Han bor just i Leksbergs socken, men har, tack vare att hans kansliexpeditioner ligga i Mariestad, ändå fått bibehålla Mariestadsavlöningen efter den dyrortsgrupperingen. trots att han, som sagt, bor i den socken, där fängelset ligger. Men för denna personal är det alldeles omvänt. De arbeta i socknen men bo och betala skatter i staden, men de få ändå avlöning efter socknens dyrort, d. v. s. den lägre avlöningen.

Jag kan inte underlåta att läsa upp några ord, som en befattningshavare skrev till mig. Han slutade ett brev med följande ord: »Sålunda hava dyrbara omändringar för fångarnas bekvämlighet och för deras höjande i socialt hänseende vidtagits. Vi vilja anse detta som enbart glädjande ur vår humana tids synpunkt. Men bör inte detta enligt mitt förmenande utgöra hinder för oss såsom lojala medborgare att komma i åtnjutande av de rättigheter, som med säkerhet borde tillkomma oss men av byråkratiska myndigheter borteliminerats?»

Detta är alldeles riktigt. Förhållandet är ju, att staten har underlåtit att bygga i tillräcklig mängd i den socknen eller inom fängelseområdet, så att personalen skulle kunna få bo där, vilket är deras högsta önskan. Men när staten inte går in för att ge denna personal några bostadslägenheter på arbetsplatsen, utan de måste hyra dyrare, då är det förklarligt, att man också anser, att de ha rätt att fordra en avlöning efter den ort, där de bo. En liknande fråga har varit föremål för behandling i kommunikationsverkens lönenämnd och sedermera blivit avgjord av Kungl. järnvägsstyrelsen. Där var det så, att viss personal var bosatt i Södertälje men hade sin tjänstgöring i Östertälje och var på det sättet alltså i samma dilemma som den personal, som det här är fråga om. Men när detta ärende kom inför lönenämnden, fann den det vara möjligt att gå till väga på sådant sätt, att denna personal, som tjänstgjorde i Östertälje och bodde i Södertälje, skulle få avlöning efter Södertäljeorten och inte efter sin tjänstgöringsort. Det är ju det egendomliga, förefaller det mig, att samma ordförande, som finns i denna nämnd, har suttit ordförande i den avdelning, som behandlat ärendet i statsutskottet. Och trots att jag har som bilaga till motionen bifogat lönenämndens i kommunikationsverken yttrande och även järnvägsstyrelsens beslut, som gick i samma riktning som lönenämndens yttrande, så har ändå statsutskottet kommit till ett avslag på denna fråga.

Om statsutskottet ändå hade gått den vägen och gett ett finger åt att det skulle anskaffas bostäder i socknen eller inom fängelset, ja då kunde jag ju hava förlikt mig med att statsutskottet har gått på avslag. Men nu säger man inte det utan försöker komma till den slutsatsen, att levnadsomkostnaderna inte äro mer än ungefär 46 kronor högre per år för en befattningshavare, som bor i Mariestad, än för en, som bor i Leksbergs socken. Till detta vill jag peka på, att fängvårdsstyrelsen 1923 i yttrande till Kungl. Maj:t har medgivit, att det var 200 kronor dyrare att bo i Mariestad än att bo i Leksbergs socken. Alltså visar detta, att denna personal var fullt berättigad att få avlöning i D-ort i stället för i C-ort, där den nu är placerad.

Jag nämnde, herr talman, att jag inte kommer att begära votering i detta ärende, men jag anser mig i alla fall inte behöva gå så långt i hänsyn för statsutskottet som herr Jönsson i Revinge gjorde, då han förklarade sig inte vilja yrka bifall till sin motion; det kommer jag ju, herr talman, under alla förhållanden att göra, ehuru jag vet utgången.

Jag skulle emellertid vilja vädja till vederbörande departementschef att på annat sätt se till, att denna personal kommer i åtnjutande av de rättigheter, den egentligen enligt avlöningsreglementet bör hava, och det är, att det bygges tillräckligt med bostäder för denna personal. Ty det finns inte bostäder inom fängelset och inte bostäder att förhyra i Leksberg, utan de måste hyra i den dyrare orten, och deras skatter och levnadsförhållanden bli därefter. Då vore det ju inte mer än rätt, att statsmakterna toge hand om detta ärende på så sätt, att bostadsbyggnader för personalen komme till stånd inom fängelseområdet eller i Leksbergs socken.

Den vädjan har jag, herr talman, och i övrigt får jag yrka bifall till min motion.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Den av motionären inför riksdagen framförda frågan avser ju ett ämne, som varit synnerligen omstritt, och frågan har underkastats Kungl. Maj:ts prövning vid två olika tillfällen. Det framgår också av de bilagor, som motionären fogat till sin motion, att myndigheterna hava ägnat denna fråga en synnerligen ingående granskning. Allt har dock resulterat uti, att lönegrupperingen vid Mariestadsfängelset icke bör förändras. Slutligen har nu, trots allt detta, motionären fört frågan här inför riksdagen.

Utskottet har vid behandlingen utav denna fråga kommit till full klarhet om att denna motion icke bör bifallas, ty vart skulle det över huvud taget taga vägen, ifall riksdagen inläte sig på att fatta beslut om omplacering utav små grupper utav befattningshavare från den ena ortgruppen till den andra på grund av i riksdagen framställda förslag av enskilda motionärer? Riksdagen bleve i så fall så överhopad med sådana framställningar. Avlöningsreglementet föreskriver, att det är Kungl. Maj:t, som fastställer dyrortsgrupperingen, och Kungl. Maj:t har sålunda prövat detta förhållande två gånger och inte funnit anledning att vidtaga ändring. Det är på dessa grunder, utskottet ansett sig inte kunna bifalla motionen.

På grund av motionärens rätt vidlyftiga anförande vill jag dock peka på, hur denna fråga har utvecklats sedan den nu gällande lönestaten för fängvården genomfördes. Större delen av motionärens anförande rörde ju tiden före nu gällande lönestat, och det har jag ingen anledning att närmare bemöta, ty det är de förhållanden, som uppkommit först sedan den nu gällande löneregleringen genomfördes, som man har att taga hänsyn till. Det förhöll sig nämligen på det sättet, att då den nya lönestaten skulle genomföras för fängvårdsstaten, hade socialstyrelsen i uppdrag att verkställa en särskild utredning, inom vilken ortsgrupp Mariestads fängelse skulle placeras, och denna särskilda utredning gav det resultatet, att det borde placeras i C-grupp. Trots att Leksbergs socken an-

*Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.*
(Forts.)

Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.
(Forts.)

nars med hänsyn till de rådande prisförhållandena borde ha befunnit sig i A-grupp, lade man nämligen, på grund av fängelsets läge i närheten av Mariestads stad, vid undersökningen alla i Mariestad gällande priser till grund för bedömandet av dyrortsgrupperingen, såsom livsmedel, hyror och övriga omkostnader med undantag av skatterna. När man hade gjort denna beräkning av levnadskostnaderna, befanns det, att då var den rätta placeringen i C-grupp, och där är hela Mariestadsfängelsets personal nu placerad, både de som bo inom Leksbergs socken och de som bo i Mariestad. Sålunda är det inte att upplägga frågan helt och fullt, ifall man inte omnämner detta förhållande. Sålunda är inte den orättvisa, som motionären här talar om, så iögonfallande, när de sålunda faktiskt ha lön efter levnadskostnaderna i den ort, där de bo. Vad som här för befattningshavarna ställer sig ogynnsamt är de något högre skatterna, som påvila skattedragarna i Mariestad än i Leksbergs socken. Utskottet har i sitt yttrande påvisat, att skillnaden i detta avseende utgör per befattningshavare, exempelvis för en vaktkonstapel, endast 46 kronor. Men om däremot personalen flyttades upp till D-ort, som Mariestads stad tillhör, komme den att få sin reallön höjd med 50, 60, 70 kronor, beroende av vilken löneklass de tillhöra.

Allt detta missnöje synes bottna i det förhållandet, att Mariestad har placerats i en ortsgrupp, som är högre än den, Mariestadsfängelset befinner sig uti. Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har prövat denna fråga, och den har mycket kraftigt framhållit faran utav att ge sig in på en ändring av detta förhållande och påvisat de konsekvenser, detta skulle medföra, och därför avstyrkt den då föreslagna åtgärden, som motionären här framfört. Men civilförvaltningens lönenämnd har dessutom påpekat, att det torde förefinnas många sådana mindre ojämnheter beträffande ortsgrupperingarna, som tarva en tämligen genomgående omjustering utav den nu gällande dyrortsgrupperingen. Och då förmodar lönenämnden, att även den detalj, som det nu är fråga om, kommer under behandling. Då nu frågan ligger på detta sätt, är det alldeles självfallet, att utskottet inte ansett sig kunna bifalla motionen.

Såsom en försvarande omständighet för utskottets ståndpunkt i denna fråga har motionären talat om ett fall, som han naturligtvis anser utgöra ett prejudikat för behandlingen av denna fråga, nämligen att några järnvägsbefattningshavare, som voro stationerade enligt dyrortsgrupperingen vid Östertälje station av järnvägsstyrelsen dock blevo ålagda att bo i järnvägens egna bostäder i Södertälje stad. Följaktligen blevo de mantalsskrivna och fingo betala skatter enligt priserna i Södertälje stad, och det medförde väsentligt ökade utgifter för dem. Även den gruppen befattningshavare gjorde sålunda en framställning, liknande den, som Mariestadskonstaplarna hava gjort. Kommunikationsverkens lönenämnd tillstyrkte att denna personal, som sålunda tjänstgjorde i Östertälje men bodde i Södertälje, skulle genom järnvägsstyrelsen förklaras vara stationerad i Södertälje men fortfarande hava tjänstgöringsskyldighet i Östertälje.

Nu försöker motionären här att göra en verklig parallell med detta. Men det är inte någon verklig parallell. Ty Östertälje ortsgrupp var inte bestämd högre än vad levnadskostnaderna på orten betingade, men Leksbergs socken är två ortsgupper högre än vad det allmänna prisläget annars skulle medföra. Jag tycker att i sanningens intresse bör man även peka på detta förhållande.

Så är det en annan sak, nämligen att dessa befattningshavare hava icke blivit ålagda att bo i något statens hus för att genom hyra förränta statens byggnadskapital, utan de hava frihet att bo var de vilja. Skulle de nu kunna skaffa sig billigare bostäder än dem staten tillhandahåller, komme denna lägre utgift befattningshavarna själva till godo.

På grund av motionärens rätt vidlyftiga anförande har jag ansett mig böra även någorlunda i detalj belysa, hur frågan verkligen ligger. Den, som läst motionen å ena sidan och utskottsutlåtandet å den andra, får därigenom mycket

klart för sig, att denna motions innebörd är sådan, att den inte kan eller bör utav riksdagen bifallas, utan det måste vara en fråga, som det tillkommer de administrativa myndigheterna att reda ut, nämligen dyrortsgrupperingen för de olika befattningshavarna.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Som kammaren ledamöter behagade finna, har jag icke deltagit vid behandlingen av detta ärende i statsutskottet eller ens i några av de ärenden, som statsutskottet i dag har på föredragningslistan, men jag tror, att jag redan ifrån början får säga, att jag i denna speciella fråga svårligen kunnat komma till någon annan uppfattning än utskottet. Det är alltså inte för att göra något avsteg ifrån utskottet, som jag här har begärt ordet, utan jag har begärt ordet, därför att jag känner ett behov utav att tala om för dem, som äro i tillfälle att höra mig här, att den karakteristik, som herr Bäcklund har givit fångvårdsstyrelsen, är enligt mitt förmenande inte riktig. Jag har haft förmånen — och äran, kan jag säga — att vara fångvårdsfullmäktig ett par år, och beträffande de framställningar, som kommit in via personalens organisation, kan jag, för den tiden åtminstone, intyga, att de hava tagits upp med största samvetsgrannhet och noggrannhet. Det förvånar mig, att inte herr Bäcklund, som själv tillhör en personalkår, som är fackligt organiserad, har velat uppmana sina tillskyndare i detta fall att via sin organisation gå fram med spörsmålet. Jag vill stryka under den synpunkten, dels därför att kravet ju därigenom vinner i styrka, dels ock därför att ju ett krav av denna art då också får en mera allsidig utredning inom den personalgrupp, som det gäller, och kan på det sättet bli värd också, det vågar jag påstå, ett större beaktande för den händelse, att det kommer fram.

Då nu herr Bäcklund har fört fram frågan om tjänstebostäder, var det främsta anledningen till att jag nu begärt ordet för att meddela, att fångvårdsmanaförbundet har beträffande centralfängelset på Långholmen gått in till fångvårdsstyrelsen med begäran om att denna i sin tur skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om propositions framläggande för åstadkommande av ytterligare bostäder därute. Det anser jag för min del vara rätta vägen, när man vill ha fram sådana spörsmål. Det har också resulterat i att som första åtgärd har fångvårdsstyrelsen begärt hos Kungl. Maj:t att få disponera ifrån föregående anslag kvarstående kapital för att åstadkomma flera bostäder därute. Ginge man den vägen även beträffande de övriga orterna, där verkligen behov kunna anses föreligga, komme man fram bra mycket säkrare. Ty det är inte gärna möjligt för riksdagen, såsom herr Carlsson-Frosterud också påpekade, att lägga sig i en dyrorts gruppering och därmed sammanhörande förhållanden, och herr Bäcklund borde veta, att metoden för dyrortsgruppering är ett så pass ömtåligt instrument, att det får handhavas med största omsorg för att träffa rätt; och fullkomligt rätt komma vi aldrig att kunna träffa, därtill ha vi för litet känsliga instrument att mäta de olika dyrortsfaktorerna med.

Det är sålunda enligt mitt sätt att se en försummelse att inte via sin organisation försöka få fram ärendet. Det är ett missgrepp, om man tror, att riksdagen skall finna sig i att vara utan annan utredning än den, en ensam motionär är i stånd att komma med, och att man blott kan gå och säga ifrån, att här skall det verkställas en ny dyrortsindelning för viss personal. Det går inte, utan man får gå försiktigare till väga. En styrelse, som utan vidare skulle taga sig för att tillämpa någonting annat, än vad som är fastställt i författningarna, den skulle jag vilja se på litet närmare. Det är därför jag

Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.

(Forts.)

också har begagnat tillfället här att säga ifrån, att fängvårdsstyrelsen har sina givna regler att följa och att den inte kan gå ifrån dem utan vidare. Kom fram med spörsmålen i riktig ordning, och jag vill å fängvårdsstyrelsens vägnar utlova, att ärendet skall bliva grundligt prövat och om möjligt också framfört till högre forum.

Herr Bäcklund: Herr talman! Med denna personal, det här närmast gäller, står ju även hela den övriga personalen och dess organisation, och jag har i detta ärende haft förbindelser även därifrån. Men personalen nere vid ifrågasatt fängelse i Mariestad har gjort framställning hos Kungl. Maj:t två gånger och även hos fängvårdsstyrelsen i detta ärende, men resultatet har blivit de omnämnda byggnaderna, som voro för få i förhållande till personalens storlek.

Nu vet jag, att herr Anderson i Råstock på senare tid har kommit in i fängvårdsstyrelsen, och då har jag inte anledning att bara hålla på den vädjan, jag gjort till departementschefen, om att denna personal skall bli tillgodosedd med byggnader utan ber också herr Anderson i Råstock, att han gör vad han kan för att det må bli bättre ställt på detta område, än vad det varit hittills och att personalens synpunkter komma att hädanefter mera beaktas av fängvårdsstyrelsen.

Sedan är det en annan sak, som alltid kommer fram och som statsutskottet merendels använder, när det behagar skriva någon motivering, vilket inte alltid sker inom detta utskott — jag har dock intet att klaga över i detta fall, ty jag har fått en motivering, så att ur den synpunkten är jag naturligtvis mycket tacksam — och det är detta tal om konsekvenserna. Här sades en gång, att 2×2 är 4, även om den sure hade sagt det; men jag tror, att, om det yttrandet hade blivit underställt statsutskottet, hade det naturligtvis inte gått med på det, för att det kunde ha sina konsekvenser med sig.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Under de första år, då jag hade äran tillhöra riksdagen, tyckte jag flera gånger, när jag blott hade hört motionärernas yttranden, att det var alldeles klart, att nog hade de rätt emot kammare och utskott. Men ju äldre jag blev, ju mera tvivlande blev jag på den saken, och vad nu beträffar den siste ärade talaren, motionären, så slog det mig verkligen med häpnad, när jag på avdelningen fick in papperen och vi närmare tittade på dem. Då visade det sig, att de av denna personal, som voro bosatta inom Leksbergs socken, hade först gått in och klagat över, att de voro så förskräckligt ogynnsamt situerade gentemot dem, som fingo bo i Mariestad. Då blevo vi ju utomordentligt förvånade och skulle ha reda på vad det kunde bero på. Jo, säga de, då vi ha högre hyror därute i Leksbergs kommun, efter vad fängvårdsstyrelsen bestämmer. De kunna bo mycket billigare i staden, så att vi äro verkligen mycket dåligt situerade, säga de därute. De hava det mycket bättre, som slippa att bo i dessa bostäder. Det visade sig också, att de kunde peka på vissa förhållanden, som efter deras uppfattning gävo dem rätt.

Nu var det tur, att den ärade motionären inte gjorde sig till tolk för *båda* dessa åsikter på en gång, men det kunde vara möjligt, att en annan motionär kommit nästa år och sagt, att de, som bo i Leksberg, äro förskräckligt illa situerade gentemot dem, som bo i Mariestad.

När vi gått igenom allt, finna vi, att det endast för närvarande är skatterna, som skilja en liten smula men inte mycket, och var och en vet, att som det nu går med våra vägskatter, kunna vi vara absolut säkra på att om ett eller ett par år ha de det mycket ogynnsammare, som bo i Leksbergs socken. Det tvivlar jag inte det minsta på. Redan nu visar det sig, att den förhöjning, som de skulle få, som bo i Mariestad, blir ungefär tre gånger så stor som den skillnad, de

kunde påvisa det sista året för vilket vi hade statistik. Då vet jag inte, om det är bättre att göra rättvisa på det hållet för att göra orättvisa emot de andra. Det kan jag inte finna. Hur vi än kunnat se denna sak på avdelningen, hava vi funnit, att det var alldeles omöjligt att tillmötesgå motionären, men givetvis väntade vi också att få mothugg, och det ha vi också fått och få fåla. Men det har inte rubbat min åsikt, herr talman, att det enda rätta, man i detta fall kan göra, är att avslå motionen. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

*Ang. löne-
förmånerna
för vissa
befattnings-
havare vid
Central-
fängelset
i Mariestad.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i kungörelsen den 7 juli 1921 angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer.

*Ang. under-
stöd åt vissa
nödlidande
personer.*

I en inom andra kammaren väckt till statsutskottet hänvisad motion, nr 83, hade herr *Hagman* föreslagit, att riksdagen ville medgiva, att § 1 i kungörelsen den 7 juli 1921 (Svensk författningssamling 409, 1921) måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Understöd må utgå allenast till inom landet bosatt arbetslös person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var inom tobakshanteringen stadigvarande sysselsatt och genom införandet av tobaksmonopolet förlorat sin anställning inom nämnda hantering eller, på grund av från Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabriker erhållen utfästelse eller pension, erhållit ersättning enligt Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 15 december 1914 § 11 mom. 4, under förutsättning att han

1. utan eget förvällande råkat i trängande behov av understöd,
 2. vid tiden för förlusten av anställning inom tobakshanteringen uppnått en ålder av 55 år eller ock till följd av sjukdom eller lyte eller dylikt icke är arbetsför,
 3. för ett ordentligt och nyktert levnadssätt, samt
 4. icke för egen del åtnjuter full försörjning av fattigvården»,
- samt för budgetåret $\frac{1}{7}$ 1925— $\frac{30}{6}$ 1926 anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor för detta ändamål.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Hagman*: Herr talman, mina herrar! Sedan 1914 års riksdag beslutat att införa tobaksmonopolet i vårt land, så fastställdes uti en särskild kungörelse de grunder, efter vilka ersättningar skulle utgå till de personer, vilka förlorade sin anställning inom tobakshanteringen. Dessa ersättningsbelopp uppgingo till mycket stora summor, och särskilt för vissa grupper utav ersättningstagare kom sedermera kristiden att medföra, att dessa kapitalbelopp inte fyllde den mission, som man hade avsett med desamma. Meningen var ju nämligen den, att dessa kapitalbelopp skulle möjliggöra för vederbörande att övergå till andra

Ang. understöd åt vissa nödlidande personer.
(Forts.)

arbetsområden eller också att de skulle kunna med tillfälligt arbete erhålla sin försörjning jämte avkastningen av dessa belopp. Det blev därför nödvändigt att redan under år 1919 upptaga till övervägande frågan, på vilket sätt en kompensations skulle lämnas åt särskilt de arbetargrupper, som genom monopolets införande förlorat sin anställning inom tobakshandlingen. Genom beslut utav 1919 års riksdag har fr. o. m. år 1920 till en hel del personer utbetalats speciella understöd, och det antal personer, som uppbära dessa understöd, uppgår för närvarande till 420 stycken. Förutsättningen för att erhålla sådant understöd är, att vederbörande skall ha förlorat sin anställning genom tobaksmonopolets införande. Det har emellertid då visat sig, att det finns en liten grupp personer, som också ha kommit i ett sämre läge på grund av monopolets införande men som inte kunna erhålla dessa utav riksdagen medgivna understödsbelopp, därför att de inte i alla avseenden fylla de villkor, som § 1 i kungörelsen utav den 7 juli 1921 uppställer. Redan 1912 skedde en första koncentration i tobakshandlingen, i det A.-B. Förenade tobaksfabriker bildades, och liksom vid monopolets införande medförde denna koncentration, att en hel del arbetare blev utan anställning. Bolaget skaffade emellertid dessa personer årliga livräntor, som utgingo till tidpunkten för monopolets inträdande. Staten hade i ersättningsförordningen förbundit sig, att i den mån, som bolaget förpliktat sig att utbetala dylika livräntor, skulle staten till bolaget betala ersättning för dessa livräntor. Bolaget förfor emellertid på det sättet, att det lät tobakscentralkommissionen även för sina ersättningstagare fastställa de belopp, som skulle ha tillkommit dem, därest även dessa hade stått kvar och arbetat i tobakshandlingen till tidpunkten för monopolets införande. Sedermera utbetalade bolaget till sina pensionärer dessa utav tobakscentralkommissionen fastställda belopp, och genom tobaksmonopolets införande förlorade alltså dessa sina årliga livräntor och erhöilo liksom pensionärerna vid monopolets införande i övrigt ett kapitalbelopp, som på alldeles samma sätt som för övriga smalt samman till ingenting. Men denna lilla grupp utav personer har inte kunnat erhålla något utav dessa understöd, som nu utgå, som jag förut tillät mig att anföra.

Jag har för min del därför ansett, att billighetssynpunkter talade för att nämnda ersättningskungörelse i sin första paragraf ändrades dithän, att även detta lilla antal borde bli delaktigt av de understöd, som nu utgå och som fr. o. m. den 1 juli innevarande år betalas direkt utav tobaksmonopolet i stället för som under tiden 1920—1924 av statsverket.

Nu har utskottet för sin del avslagit denna min motion under framhållande utav att dessa ersättningsangelägenheter äro ett förhållande mellan statsverket och bolaget och inte mellan statsverket och vederbörande enskilda personer. Denna anmärkning är givetvis formellt riktig, och jag har ingalunda förbisett, att så är förhållandet, men då faktum kvarstår, att de personer, som vid monopolets införande erhöilo kapitalbelopp och sedermera understöd, inte heller hade någon rättsgrund att bygga dessa understödsanspråk på, så vill det förefalla mig, som om samma billighetssynpunkter, som hava talat för bifall till det senare, också kunde tala för bifall till det förra, i all synnerhet som det torde vara ett mycket litet antal personer, som beröras utav denna min framställning.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till min motion.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Motionären har ju i sin motion på alla sätt sökt att klargöra, att de utav motionären omnämnda befattningshaverna skulle vara att likställa med de tobaksarbetare, som blevo arbetslösa, då tobaksmonopolet bildades, och vilka då såsom ersättning därför erhöilo en engångsersättning men sedermera genom nytt riksdagsbeslut ytterligare utöver denna engångsersättning erhöilo årsunderstöd. Nu har motionären sökt att i sin

motivering jämställa dessa båda kategorier i rättsställning gentemot riksdagens goda vilja.

Att någon utav dessa två kategorier skulle ha någon *juridisk* rätt emot staten har inte motionären påstått, men den *moraliska* rätten anser motionären vara likvärdig, och då det nu här gäller en liten grupp befattningshavare, som motionärens goda hjärta kommit honom att ömma för, så kände jag mig mycket tilltalad utav det förslag, som motionären har framställt, och jag har vid behandlingen inom statsutskottet verkligen sökt i det längsta att få något bärigt skäl för den jämförelse, som motionären med mycket kraftiga ordalag framhållit förefinnas. Han har nämligen på ett ställe uttryckt sig på det sättet, att då dessa utlämnades 1920 eller 1919, vilket det nu var, var det fullkomligt orättvist, och dessutom, att, »om skäl överhuvud taget skola hava någon betydelse», så måste riksdagen bifalla hans förslag om att även denna grupp skulle få understöd.

Men det föranledde ju naturligtvis utskottet att verkställa en ingående undersökning om dessa förhållanden, och slutligen, när jag fick klart för mig, hur förhållandena verkligen tedde sig beträffande dessa, kunde jag inte längre bibehålla den uppfattning, jag från början hade, angående lämpligheten av att riksdagen bifölle denna motion. Här gäller det ju nämligen en liten grupp arbetare, som aldrig hava varit anställda i statens tjänst eller blivit arbetslösa genom statens åtgärder. Det är en grupp industriarbetare, som, i likhet med så många andra vid arbetets nedläggande eller vid indragningar på arbetsplatserna, har blivit, inte såsom man annars på vulgärt språk brukar säga »fullkomligt utsparkade» utan vilka deras arbetsgivare, den förutvarande tobakstrusten, som genom samanslagning av de gamla tobaksfabrikerna fick övertalig personal, måste avskeda, inte lämnade helt och hållet åt deras öde utan tillförsäkrade en årspension för deras kommande livstid, lämpad efter deras årsinkomster inom resp. yrke. Dessa personer hava sålunda inte varit i statstjänst. Staten har inte haft någon förbindelse med dessa personer, annat än då tobakstrusten bildades och staten sålunda skulle inlösa trustens alla fabriker och tillhörigheter och ikläda sig deras ekonomiska förbindelser och däribland också kostnaderna för pensioner åt nämnda förutvarande tobaksarbetare. Staten iklädde sig att betala kostnaderna för dessa, och det verkställdes också: trusten fick ersättning för de kostnader, som föranletts utav deras pensionsåtagande.

Och detta är allt vad staten har med dem att göra. Att sedan denna tobakstrust, detta bolag, och arbetarna sinsemellan komma överens om att de skulle få alla penningarna på en gång, det är en sak, som inte staten har övat något inflytande på. Staten har inte förhindrat denna tobakstrust att inköpa en livränta åt dessa arbetare, så att de kunde få lyfta sina årliga belopp så länge de leva, liksom staten inte heller har förhindrat arbetarna själva att, då de fingo dessa pengar, gå och köpa sig en livränta för dem. Det är ett fullkomligt privat förfarande mellan arbetarna och bolaget såsom sådant, och därför kan man inte upprätthålla samma moraliska rättsställning för denna lilla grupps del som för de övriga tobaksarbetare, som blivit arbetslösa på grund av statens egna åtgärder. Då tobaksmonopolet bildades och arbetarantalet därvid inskränktes, så blevo ju en del arbetare därigenom arbetslösa på grund av statens egna direkta åtgärder, och man begick därvid den oklokheden, att, då man skulle bereda dem ersättning för deras förlorade arbete, man gav ersättningen därför i form av en engångsersättning i stället för att inköpa livränta och tillförsäkra dem en årlig inkomst utav denna. Men då man fann, att här hade begåtts ett misstag, så att till följd av kristidens låga penningvärde dessa engångsbelopp snart voro slut, då gjordes ånyo framställning till riksdagen om att staten måste ingripa och hjälpa till. Det var detta, staten gjorde fr. o. m. 1920 till nu.

Sålunda är det inte möjligt att genomföra denna likställighet, som motionä-

Ang. understöd åt vissa nödlidande personer.
(Forts.)

Ang. understöd åt vissa nödlidande personer.
(Forts.)

ren sökt göra gällande, ehuru jag för min del gärna skulle önska, att riksdagen kunde giva understöd åt behövande industriarbetare och ställa dem såsom statspensionärer så länge de leva.

Ja, för min del har jag ingenting däremot, men då man inom ett utskott skall behandla en motion, där motionären har formulerat fram vissa principer och på grund utav dessa gjort ett yrkande, som man skall taga ställning till, har jag för min del inte ansett mig kunna vara med om att ge något annat svar på motionen än detta, såsom premisserna ligga, och dessa tyda på att motionärens resonemang inte håller streck. Därför har jag måst vidhålla mitt avslagsyrkande och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hagman: Ja, herr talman, herr Carlsson-Frosterud anförde, att här gäller det en liten grupp av arbetare, som aldrig varit anställda i statstjänst. Jag förmodar, att herr Carlsson-Frosterud känner till att flertalet av de 420 personer, som f. n. uppbära det utav varje års riksdag beviljade beloppet, icke varit i statstjänst, så att i det avseendet äro de i varje fall fullkomligt likställda.

Nu vill statsutskottet göra gällande, att den omständigheten, att ett bolag lär stå såsom mellanhand skulle till den grad medföra verkningar, att man inte ens kunde låta billighetssynpunkterna fälla utslaget även i föreliggande fall.

Då vill jag för min del säga, att hade tobaksmonopolet icke införts i landet, så är det ganska troligt, att dessa personer allt fortfarande hade uppburit sina årliga livräntor. Nu förfor bolaget därtill på det sättet, att det icke alls talade vid sina pensionärer, om de ville taga ett engångskapital eller fortsätta med sina livräntor, utan bolaget skrev till vederbörande ungefärligen så, »att sedan numera tobakscentralkommissionen fastställt eder ersättning till det eller det, översändes beloppet härmed», alltså ett förfaringssätt, som var ganska likartat med det, som använts för deras vidkommande, som nu förlorade sin anställning vid monolets införande sommaren 1915.

Jag vidhåller, att därest man ville låta billighetssynpunkter tala, kunde dessa mycket väl omfatta även denna lilla grupp, men så långt har man icke velat sträcka sig, och därför ligger ärendet till i det skick som det gör. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Naturligtvis har motionären rätt i, att jämväl dessa andra arbetare, som efter tobaksmonopolets införande erhålla ersättning av staten, den större gruppen alltså, icke heller varit statsanställda. Men den stora skillnaden ligger däri, att dessa, som motionären nu talar om, icke ha mistat sin anställning i tobakshanteringen på grund av tobaksmonopolets införande, detta är ju en väsentlig skillnad. Ty eljest kunde man påstå, att staten skulle ha skyldighet att gripa in, även om arbetare i en annan näring, på grund av en omläggning av densamma, så att säga bleve överflödiga eller överhuvud taget icke kunde få sysselsättning.

Vad det förhållandet beträffar, att det här är fråga om en engångsersättning, tyckes det förfaringssättet icke vara så omodernt. Just nyss diskuterade jag denna sak med två ledamöter av kammaren och de gingo på samma bog beträffande argumenteringen om engångsersättning. Jag undrar för övrigt, om icke de arbetare, det gällde, själva föredrogo engångsersättning framför att lyfta en större eller mindre årlig pension — mindre var det väl antar jag.

På samma sätt förhåller det sig med de allmänna pensionsanstalterna: är det ett synnerligen litet belopp, som skall utgå, utbetalas det vanligen i form av engångsersättning, detta även om det inte är säkert, att vederbörande förstå

att använda beloppet på ett riktigt klokt sätt. Ett faktum är, att dessa personer fått vad trusten vid tobaksmonopolets införande gått in för, i samband varmed också vissa belopp ubetalades till tobakshandlingens utöfvar, d. v. s. fabrikanter, tobaksbolag m. fl.

Under sådana förhållanden är det verkligen synnerligen långsökt att likställa dessa arbetare med dem, som verkligen genom statens åtgärder, d. v. s. genom införande av monopolet, blivit arbetslösa. Den skillnaden är i mina ögon så väsentlig, att det är alldeles omöjligt att sätta ett likhetstecken i ty fall, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Hagman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstningen på det sätt, att på uppmaning av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 12, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor;

bankoutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående vissa åtgärder på grund av riksgäldskontorets avflyttning från riksdagshuset m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 28, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Ang. understöd åt vissa nödlidande personer.
(Forts.)

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 14.

Ang. statsbidrag till vinter- väghållningen. Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till vinterväghållningen yttrade:

Herr Lindmark: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag väckte den motion, som givit anledning till förevarande utskottsutlåtande rörande sådan ändring av nuvarande väglag, att statsbidrag må utgå för vinterväghållning efter samma grunder som för vägunderhåll den tid marken är bar, utgick jag från den förutsättningen, att vi under de närmaste åren icke ha att förvänta någon ny väglag.

Sedan frågan om en ny väglags införande på grund av beslut vid 1922 och 1923 års riksdagar förfallit, har man sökt och även lyckats att genom partiella reformer införa i den gamla väglagen en hel del av de förbättringar, som det nya väglagsförslaget, särskilt sådant det utformats i den von Sneidernska reservationen, avsåg att giva.

Såsom av utskottsutlåtandet nämligen framgår, begärde fjolårets riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t, att spörsmålet om vägskattens rättvisare fördelning måtte utredas och föreläggas för riksdagens prövning i samband med kommunalskattefrågan.

Även begärde riksdagen i fjol, att spörsmålet om begränsning av rösträtten vid vägstämmor måtte utredas genom Kungl. Maj:ts försorg och resultatet föreläggas riksdagen till slutlig behandling. I sin motivering rörande sistnämnda spörsmål anför jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 25 av i fjol följande: »Sedan nämnda förslag vid 1922 och 1923 års riksdagar förfallit, synes numera — såsom framgår av ett flertal vid innevarande riksdag föreliggande framställningar — uppmärksamheten åter hava inriktat sig å genomförandet av möjliga partiella ändringar i den gällande väglagen.»

Jag har velat antyda dessa saker och anföra jordbruksutskottets uttalande i fjol för att påvisa, att man, efter väglagsfrågans fall år 1922 och 1923, har ansett det naturligt och riktigt att genom partiella reformer förbättra den nuvarande väglagen. I anslutning härtill vill jag också uttala den förhoppningen, att det sedan, utom de förbättringar, som vi ju redan lyckats få införda i vår nuvarande väglag, även skall vara möjligt att åstadkomma ändrade skattegrunder, avseende större rättvisa och utjämning av vägtungan; ävensom att få statsbidrag till jämväl vinterväghållning och eventuellt några organisationen berörande spörsmål på de partiella reformernas väg genomförda. Då torde vi kunna klara oss med nuvarande väglag tills vidare, och en ny väglags genomförande kan få anstå.

Av riksdagens skrivelse i fjol till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte, att spörsmålet om vägbördans fördelning komme under riksdagens prövning i samband med kommunalskattefrågan, har jag ej kunnat utläsa, att därmed jämväl avsågs, att spörsmålet om statsbidrag till vinterväghållning skulle upptagas till prövning.

Det var därför, som jag ansåg det nödvändigt att motionera i denna sak och begära, att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag till lagändring. Emellertid finner utskottet, efter att först ha betonat och konstaterat det rättvisa och billiga uti, att statsbidrag må jämväl utgå till vinterväghållning, »uppenbart», som det heter i utskottets utlåtande, att frågan härom bör upptagas till prövning i samband med frågan om ändrade skattegrunder.

Jag ber att få konstatera och understryka detta utskottets uttalande med den direkta och klara formulering, som det fått i utlåtandet. Jag vill därjämte uttrycka den meningen, att vederbörande som ha att verkställa denna utredning om en jämnare fördelning av vägskattebördan, må taga direktiv av utskottets utlåtande, som jag nu antar också kommer att av riksdagen godkännas.

*Ang.
statsbidrag till
vinter-
väghållningen.
(Forts.)*

Jag har följaktligen, herr talman, icke något yrkande.

Herr Nilsson i Tänga: Ja, herr talman, det har icke inom utskottet varit någon som helst principiell meningsskiljaktighet i fråga om det rättvisa uti att statsbidrag även komma att utgå för vinterväghållning, och såvitt jag förstår har icke heller vid en tidigare behandling av väglagen i riksdagen rests något motstånd mot denna princip.

Men utskottet har i alla fall ansett, att denna fråga är av sådan beskaffenhet att den icke bör lösas fristående. Frågan om statsbidragets storlek såväl som frågan om grunderna för vägskattens utgående höra nämligen till de frågor, där meningarna inom riksdagen starkast brutits mot varandra. Det är ju framför allt i fråga om grunderna för vägskattens utgående, vilken fråga så intimt sammanhänger med frågan om statsbidragets storlek, som meningarna ha kommit att skära sig vid behandlingen av detta ärende. När då riksdagen i fjol gjorde det uttalandet, att frågan, efter vilka grunder vägskatten bör utgå, bör med hänsyn till riksdagens tidigare uttalanden lösas i samband med kommunal-skattefrågan, och spörsmålet om statsbidragets storlek alldeles självfallet sammanhänger med nämnda större spörsmål, kunde utskottet icke annat än understryka denna riksdagens i fjol uttalade uppfattning.

Det har som sagt icke varit någon principiell meningsskiljaktighet om det berättigade i vad motionären här ifrågasatt, men tidpunkten för prövning av den frågan bör sammanfalla med prövningen av spörsmålet, vilka grunder, som skola tillämpas vid vägskatternas utgörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag ämnar icke framställa något yrkande i denna fråga, men jag ber att få uttala mitt beklagande över att en så viktig fråga som denna kunnat förhalas så som här skett. Föreliggande spörsmål har behandlats i riksdagen sedan snart tjugu år tillbaka, och för några år sedan beslöts också en skrivelse till Kungl. Maj:t därom, att statsbidrag borde utgå till underhåll av vägarna i Norrland vintertid. Förslag härom intogs även i det reviderade väglagsförslag, som behandlades vid 1922—1923 års riksdag. Emellertid föll då hela väglagsfrågan, och därmed även förslaget om hjälp till Norrland genom statsbidrag för vinterväghållningen.

Nu är det en ny sak, som kommit emellan och som föranleder förhållning; nu skall man vänta på kommunal-skatteförslaget, och vem vet när det blir färdigt? Det är sannerligen att beklaga, att man uti en för Norrland så viktig fråga som denna icke kan komma till något reellt, positivt resultat.

Jag ville med dessa ord endast få till protokollet antecknad min förhoppning om att, när kommunal-skatteförslaget äntligen lägges fram, även förevarande fråga avgöres till bättnad och rättvisa för Norrland, så att de önskemål, som uttalades i den riksdagsskrivelse, som jag nyss talade om, äntligen måtte bli verklighet. I alla tider har Norrland härvidlag haft en betydligt större tunga än mellersta och särskilt södra Sverige; vägunderhållet vintertiden har där i många fall varit mer tryckande än vägunderhållet under sommaren. Det är som sagt att beklaga, att den orättvisan alljämt skall stå kvar.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 16.

§ 15.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:
 nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna rörande vägsyn;
 nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i de allmänna grunderna för hushållningssällskapen;
 nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av en kronans fordran mot jägmästaren i Kristinehamns revir Erik Danielsson; och
 nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden.
 Kammarern biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

*Ang.
ifrågasatt om-
organisation
av lantman-
skolorna.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion angående omorganisation av lantmannaskolorna. Därvid yttrade:

Herr Osberg: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i föreliggande ärende. Motionären herr Persson i Fritorp har ju icke sagt mycket i sin framställning till kammarern, och utskottet har sagt nära nog lika litet. Jag har begärt ordet för att påpeka, att förevarande fråga är av den största betydelse. Lantmannaskolorna äro ju synnerligen litet frekventerade, och det är nog icke fullt riktigt, som jordbruksutskottet yttrar, att detta främst beror på de dåliga tiderna och på att lantmännen icke ha råd att skicka sina pojkar till skolorna. Det förhåller sig nog så, att lantmännen önska, att i undervisningen skall ingå litet praktisk erfarenhet, och jag tror, att en omläggning i den riktningen, att man finge ett mindre jordbruk vid varje lantmannaskola, skulle verka mycket fördelaktigt. Därigenom skulle man givetvis få mera kvalificerade lärarkrafter i dessa skolor. Nu äro lantmannaskolorna nästan som andra vanliga »teoretiska» skolor; undervisningen bibringas även ibland av sådana, som icke ha någon vidare praktisk läggning för jordbruket; de ha under skoltiden lärt in sina läxor, tagit sina tentamina och kunna visa goda betyg, det är ju svårt för vederbörande myndighet att med ledning därav utse lärare. Annorlunda skulle det bli, om ett jordbruk förknippades med skolan; då skulle naturligtvis förste läraren vara skyldig att övertaga detsamma och ombesörja uppsättning av inventarier m. m.; han skulle om han sökte under sådana villkor visa intresse för saken och sträva efter att det blev succés med företaget. Det skulle även vara av alldeles särskilt stor vikt, om man hade ett jordbruk vid varje skola och att de elever, som genomgå kurserna under vintertiden, kunde få anmäla sig till att få stanna kvar även under sommarhalvåret. En sådan anmälan borde vara frivillig. Jag är säker på att många av böndernas pojkar skulle benyttja sig av sådan möjlighet och det skulle vara till gagn för vår jordbruksnäring.

Nu skulle man kunna säga, att vederbörande kan vända sig till lantbrukskolorna. Detta skulle emellertid medföra rätt lång tidsutdräkt. Lantmannaskolorna ha också tillkommit just för att tillgodose undervisning under kortare tid och till långt större antal än vad fallet skulle bli, om de voro hänvisade till lantbruksskolor. Det är många, som icke ha så bråttom under vinterhalvåret, men som under sommaren måste vara med i hemmet om de löpande göromålen, och för dem är då en sådan undervisning till stor nytta. En anordning med jordbruk vid lantmannaskolorna skulle även innebära fördelar på det sättet, att då ju föreståndaren i så fall finge skaffa sig uppsättning av djur, bleve lärjungarna i tillfälle att studera utfodring, och de finge även studera större red-

skapssamlingar och sätta sig in i redskapens användning. Det är därför herr Persons i Fritorp framställning kan få stor betydelse, om en ändring kom till stånd i den riktning, som jag här tillåtit mig peka på och som även överensstämmer med motionärens avsikter, fastän han icke utformat desamma.

*Ang.
ifrågasatt om-
organisation
av lantman-
skolorna.*

(Forts.)

Herr talman, jag har intet yrkande att göra utan har bara velat komma med dessa erinringar. Jag hoppas, att frågan faller framåt, och att man snart kommer till den insikten, att något måste göras i här påtalad riktning för att skapa intresse för ifrågavarande skolor.

Med herr Osberg förenade sig herr *Olsson* i Berg.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 17.

Härpå föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 238, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner
nr 50, angående försvarsväsendets ordnande; och
nr 51, med förslag till värnpliktslag,

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt andra kammaren antaga berörda inbjudan.

Härefter lämnades ordet till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta för sin del välja femton suppleanter i det särskilda utskott, om vars tillsättande kammaren nyss fattat beslut.

Denna hemställan bifölls.

§ 18.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 4 nästkommande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, riksdagen beslutit tillsätta.

§ 19.

Ordet begärdes härefter av

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Med anledning av avlämnandet av de kungl. propositionerna nr 50 och 51 hemställer jag, att kammaren måtte — på grund av dessa ärendens synnerliga omfattning — i överensstämmelse med 55 § riksdagsordningen besluta, att motionstiden utsträcker med 10 dagar, alltså till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar räknat från denna dag, då propositionerna avlämnades.

Denna hemställan bifölls.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 24, i anledning av väckt motion om anslag till nedschaktning av dubbel-spårsanläggningen m. m. å Hässleholms bangård;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste postiljonen E. G. Samuelsson m. fl. från skyldighet att gälda vissa skadestånds- och ersättningsbelopp; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanlutningar m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående lagbestämmelser rörande giltighet av avtal om leverans av elektrisk ström till fastighet, som under avtalstiden byter ägare;

nr 11, i anledning av väckt motion om viss lagstiftning rörande avtal om upplåtelse av mark för elektriska ledningar eller andra för distribution av elektrisk energi behövligen anläggningar; och

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 21 §§ i lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Alströmer</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 1 mars,				
» <i>Danielsson</i>	» 3	»	»	» 1	»
» <i>Paulsen</i>	» 4	»	»	» 2	»
» <i>Vennerström</i>	» 2	»	»	» 2	»
» <i>Schill</i>	» 4	»	»	» 3	»
» <i>Olsson</i> i Labbemåla	» 4	»	»	» 3	»
» <i>Olsson</i> i Högby	» 3	»	»	» 1	»
» <i>Olsson</i> i Kalmar	» 3	»	»	» 1	»
» <i>Ander^sson</i> i Katrineholm	» 3	»	»	» 1	»
» <i>Lundkvist</i>	» 7	»	»	» 1	»
» <i>Holmström</i> i Stockholm	» 3	»	»	» 3	» och
» <i>Carlson</i> i Mölndal	» 4	»	»	» 3	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.